

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΣΚΗΝΗ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς *ωαρασιλάσεως* τοῦ «Ποπολάρου» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου).

Ἄρθρον τοῦ κ. ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΣΕΛΗ

Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἐσημείωσε μὲ τὴν παράστασιν τοῦ «Ποπολάρου» μία ἐξαιρετικὴ θεατρικὴ ἐπιτυχία, πού δὲν τὴν πέτυχε σὲ πολλὰ ἄλλα τοῦ ἔργου πού παρακολουθήσαμε ἀπὸ τῆς σκηνῆς του. Μὲ τὸν «Ποπολάρο» τοῦ κ. Γρηγ. Ξενοπούλου, τὸ μεγάλο κοινόν, πού ὡς τώρα, κατὰ πολὺ, ἔμεινε ψυχρὸ ἀπὸ πολλὰς παραστάσεις τῆς Ἐθνικῆς μας σκηνῆς, δοκίμασε χαρὰ καὶ ἀπόλαυσιν ἔστω κι' ἂν δὲν ξαφνίστηκε μὲ σκηνοθετικὰ συλλήψεις ἢ μὲ ὑψηλὰ θέσεις, νοήματα καὶ ιδέες, πού διέθεταν τὰ ἄλλα ἔργα. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθεῖ. Ἐχομε χρέος νὰ τὸ τονίσουμε—ἀπὸ γενικώτερους λόγους πού θὰ ἐξηγήσουμε—γι' αὐτὸ καὶ σήμερον—ἂν καὶ καθυστερημένα—γράφονται οἱ γραμμὲς αὐτές.

Ὁ «Ποπολάρος» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου εἶναι ἀπὸ τὰ εὐχάριστα ἐκεῖνα ἔργα πού θὰ ἔπρεπε τὸ Ἐθνικὸ μας Θέατρο νὰ ἐπιζητεῖ κάθε τόσο νὰ παρασταίνει ἀπὸ τῆς σκηνῆς του, σὰν ἓνα ἀντίδοτο τῶν δυσκολοχόνευτων κλασσικῶν ἔργων, πού ἔχει ἐπίσης χρέος—σύμφωνα μὲ τὴν ἀποστολή του—νὰ διδάσκει, ἐπιτυγχάνοντας ἔτσι τὴν πνευματικὴ καὶ αἰσθητικὴ διαπαιδαγώγησιν τοῦ κοινοῦ. Ὁ τελευταῖος ὅμως αὐτὸς σκοπὸς δὲν θὰ ἐπιτευχθεῖ, ἐὰν λείψῃ ἀπὸ τοὺς διευθύνοντας τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον κάποια *πολιτικὴ σκοπιμότητα*... Τὸ θέατρο εἶναι *κοινωνικὴ πράξις* καὶ ἐπομένως ἀπαιτεῖ ὑποχωρήσεις, συνθηκολογίας, στροφὰς καὶ καμπὲς

τόσες, ὅσες χρειάζεται γιὰ νὰ κερδίσει καὶ νὰ καθυποτάξῃ κανέναν στὶς ἀπώτερες πνευματικὰς καὶ αἰσθητικὰς ἀπόψεις του, τὸ ἀτίθασον κοινόν, τὸν τρομερὸν αὐτὸν Γήταυρο. Ἄς μὴ ξεχνήνομε, ὅτι τὸ κοινόν μας, ὡς τώρα, κατὰ ἓνα 90 οἶο, γαλουχήθηκε μὲ σωρείαν ὄλην θεατρικῆς μωρίας, μὲ αἰσθησιακὰ κατασκευάσματα τοῦ ταπεινοῦ μουλεβάρτου, πὼς λοιπὸν τώρα θὰ τοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτινάξῃ, γιὰ μιὰ στιγμὴ, ὅλον αὐτὸν τὸν ὀχληρὸ φόρτο καὶ νὰ ὑψωθεῖ στοὺς ἀπόκρημνους καὶ πανύψηλους ὄγκους ἑνὸς κλασσικοῦ συγγραφέα;

Γι' αὐτὸ λοιπὸν, τὸ Ἐθνικὸ μας Θέατρο, πού σκοπὸς του, δὲν εἶναι νὰ γίνῃ ἡἐπαλξισβολῆς τῶν καλλιτεχνικῶν βλέψεων ἑνὸς ἀνθρώπου, ἔστω καὶ ἀνωτέρας πνευματικῆς διαθέσεως, πού ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τέτιου εἴδους ἀνθρωποὶ ὅπωςδῆποτε πρέπει νὰ μὴν πολυνιάζονται γιὰ τὴν ἀποδοχὴ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα πού θάχει τὸ κίνημά τους—ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ πρόγραμμά του, νὰ πλησιάσῃ δηλαδὴ δημιουργικὰ τὸ μεγάλο κοινόν, δὲν θὰ εἶναι λέγω, καθόλου ἀντίθετο πρὸς τὴν ὑψηλὴν του θέσιν νὰ κλίνει μερικὰς φορὰς τὴ σπονδυλικὴν του στήλην, δημιουργώντας μιὰ σκαλωσιὰ ὑποβοηθητικὴν τοῦ κοινοῦ, ποὺ προσαθεῖ ν' ἀνέβῃ σ' ὅ,τι ὑψηλὸν τοῦ προσφέρεται.

Τὸ ζήτημα βέβαια εἶναι νὰ μὴν ξεγελασθεῖ κανεὶς στὴν ἀπόπειρά του αὐτὴ καὶ τοῦ γίνωνται τὰ μέσα Σκοπός! Αὐτὸ ὅμως μπορεῖ νὰ

ἀποφραχθεῖ ἐάν τὰ μέσα πού ἐκλέγονται σέ κά-
θε τέτια περίσταση, ἐλέγχονται στοχαστικά και
μέ περισσή αὐστηρότητα. Ὅπως ἀντιλαμβάνε-
ται καθέννας ἡ ἐκλογή ἐνός εὐχάριστου γιὰ τὸ
θέατρο ἔργου εἶναι πολὺ πικρὴ δύσκολη ἀπὸ τὴν
προτίμηση, ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου ἀριστουργήματος
τῆς θεατρικῆς τέχνης. Ἀλλὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ
ἀσφαλῶς μπορεῖ νὰ μᾶς ἐγγυηθεῖ ἡ κοινωνικὴ
πεῖρα και ἡ καλλιτεχνικὴ ὠριμότητα τῶν διευθυ-
νόντων τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, ἐάν βέβαια θέλουν
νὰ τηρήσουν τὴν τακτικὴ αὐτῆ. Μέχρι σή-
μερα δυστυχῶς ἡ ἐθνικὴ μας σκηνὴ δὲν μᾶς
πρόσφερε παρά ἔργα τὸ ἓνα πῶς ἀπὸ τὸ ἄλλο,
χωρὶς αὐτὰ νὰ ἔχουν καμιά συνοχὴ μεταξύ των
και μέ πλήρη ἀδιαφορία γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα πού
μποροῦν νὰ ἔχουν στὸ κοινό. Ἔτσι τὸ δύστυχο
αὐτὸ ὑποζύγιο δέχτηκε κατακέφαλα κλασσικούς
γρίφους, μοντερνισμούς, συμπλέγματα, ἀκαθό-
ριστα ψυχικά και διανοητικά, χωρὶς καμιά στι-
γμὴ νὰ τοῦ δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναπνεύσει σέ
δικό του γνωστὸ ἔδαφος, γεγονὸς πού θὰ τὸν
ὑποβοηθοῦσε στὴν πορεία του στίς ἄγνωστες
πνευματικὲς ἐκτάσεις πού τὸ πρόσφερε τὸ θέα-
τρο. Οἱ χαλαρώσεις στὸ ρυθμὸ και στὴν τακτικὴ
τοῦ προγράμματος ἐνός θεάτρου εἶναι τόσο ἀ-
ναγκαῖο ὅσο ἀναγκαῖες εἶναι οἱ χαλαρώσεις αὐ-
τὲς στὸ δραματικὸ τόνο ἐνός ἀριστουργήματος.
Ὁλόκληρο τὸ Σαιξπηρικὸ ἔργο γέμει ἀπὸ παρό-
μοιου εἶδους χαλαρώσεις. Ὅταν λοιπὸν ἓνας
πνευματικὸς γίγας, σὰν τὸν Σαιξπηρ, δὲν ἐδίστα-
ζε νὰ παρεμβάλῃ στίς ἰσχυρότερες δραματικὲς
στιγμὲς τοῦ ἔργου του σκηνὲς χαλαρωμένες και
ἐλαφρῆς—ἀπλῶς μόνο σὰν μιὰ ἀντίθεση και σὰν
ἓνα μέσο νὰ ἀναπνεύσει τὸ κοινόν—γιατί θὰ
διστάσουμε ἐμεῖς, ὅσο και ἂν ὁ σκοπὸς μας εἶναι
ὑψηλός, νὰ παρεμβάλουμε στὸ ρεπερτόριό μας
ἔργα ἐλαφρὰ και ἀπλᾶ πού θὰ διαθέτουν ὁ-
μως ἀφέλεια και χάρι; Και ἀπορῶ μὰ τὴν ἀλή-
θεια πῶς βρέθηκαν κριτικοὶ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐ-
ναντίον τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ
«Ποπολάρου». Τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχει ὅλα τὰ στοι-
χεῖα, καθὼς μάλιστα εἶναι ὄχι μόνο καλογραμ-
μένο ἀλλὰ και ἐλληνικόν, γιὰ νὰ ἀποτελέσει τὴν
ἀντίθεση, τὴν ἀναγκαῖα πλάϊ στὴ θέση τοῦ κλα-
σσικοῦ ἔργου γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴ Σύνθεση τοῦ
ἀποβλεπομένου σκοποῦ ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου.

Δυστυχῶς ὅμως μᾶς ἔχει ἀποστεγνώσει τόσο
πολὺ ἡ φιλολογία, πού δὲν μποροῦμε νὰ ἀντιλη-
φθοῦμε τὴ σκοπιμότητα τέτιας τακτικῆς. Κι'
ὅμως κλασσικὸ παράδειγμα ἐπιβλητικὸ ἔχουν
νὰ ἐπιδείξουν τὰ θεατρικὰ χρονιὰ μέ τὴ Χαμ-
βούργειον δραματολογίαν τοῦ Λέσσιγκ. Ὁ σοφὸς
αὐτὸς αἰσθητικὸς, ἂν και εἶναι ὁ πρῶτος, πού
ἐρμήνευσε συστηματικὰ τοὺς κλασσικοὺς συγ-
γραφεῖς στὴ Γερμανία, δὲν ἐδίστασε ὅμως διό-
λου νὰ εἰσαγάγῃ στὸ ρεπερτόριο τῆς Χαμβουρ-
γείου σκηνῆς, ἔργα κατώτερα και ἀσήμαντα φι-
λολογικῶς, πού διέθεταν ὅμως ἀγνότητα και
ἀφέλεια συλλήψεως και τόπο γιὰ νὰ χαρεῖ, δη-
μιουργῶντας ἐλεύθερα, ὁ ἠθοποιός.

Στὸν πρόλογο τῆς στοχαστικῆς αὐτῆς ἐργα-
σίας του ὁ Γερμανὸς αἰσθητικὸς μᾶς ἐξηγεῖ

ποιοὶ λόγοι τὸν ἀναγκάζουν νὰ ἐφαρμόζει τὸ
πρόγραμμα αὐτό. Ἀπέβλεπε ὄχι μόνο στὸ νὰ
ξεκουράζῃ τὸ κοινόν ἐνδιάμεσα ἀπὸ τὴν πνευ-
ματικὴ δοκιμασία, πού τὸ ὑπέβαλε, παραστά-
νοντας τὰ κλασσικὰ ἔργα, ἀλλὰ συγγρόνως προ-
σέφερε στὸ κοινόν και ἓνα δεύτερον ὄρον συγ-
κρίσεως, καταδεικνύοντας μέ τὰ σοφὰ του φυλ-
λάδια, πού ἐξέδιδε σέ κάθε παράσταση, ποιά δια-
φορὰ συλλήψεως και ἐκτελέσεως ὑπάρχει παρα-
δείγματος χάριν μεταξύ Σαιξπηρ και Βολταί-
ρου. Ἔτσι ἀκόνιζε τὸ κριτήριο τοῦ κοινοῦ και
τοῦ ἀπεδείκνυε μέ ἀπτά παραδείγματα πᾶσι ὄχι
μέ ἀφηρημένες ἔκφρασεις γιὰ τὸ ἔργο τοῦ
Σαιξπηρ εἶναι γεμάτο ζωὴ και ὑγεία και τὸ μό-
νο ἱκανὸ νὰ προσφέρει θετικὴ πνευματικὴ
προσφορὰ στὸν ἀκροατὴ και ὄχι ψευδαισθη-
σεις και πλάνες.

Ἐκτός ὁμως αὐτοῦ και ἓνας ἄλλος σπουδαι-
ότατος λόγος, πού δὲν τὸν παρέβλεπε διόλου ὁ
Λέσσιγκ—γιατί δὲν ἦταν ἀπλῶς ἓνας αἰσθητι-
κὸς ἀλλὰ ἓνας ἄνθρωπος τοῦ θεάτρου—ὑπαγό-
ρευσε τὴν τακτικὴ του αὐτῆ. Ἦξευρε καλὰ πᾶσι
μείωση παθαίνουν πάντα οἱ ἠθοποιοὶ παρα-
στάνοντας ἓνα κλασσικὸ ἔργο.

Ὁσοδήποτε ἐκλεκτὸς καλλιτέχνης και ἂν
εἶναι κανεὶς, μπρὸς στὴν ὑπόδυσση ἐνός κλασσι-
κοῦ ἤρωα ἀναγκαστικὰ θὰ χάσει ἀπὸ τὴν προ-
σωπικότητά του και θὰ ὑποκύνῃ κάτω ἀπὸ
τὸν ὄγκο τοῦ ἤρωα πού ἐναρκώνει. Αὐτὸ ὅμως
τοῦ στερεῖ τοῦ ἠθοποιοῦ ἓνα μέρος τῆς δημο-
κότηότητάς του και τῆς ψυχικῆς του ἐπαφῆς
μέ τὸ κοινόν. Ὅσο και ἐάν αὐτὸ δὲν τὸ πολυλο-
γαριάζουν μερικοὶ σοφοὶ διδάσκαλοι τοῦ θεά-
τρου, γιὰ τὴν θεωροῦν πῶς τὸ άτομο τοῦ ἠθοποιοῦ
πρέπει νὰ σβύνῃ ἀπὸ τὴν παράσταση—ποιά πλά-
νη!—ἐμεῖς ὅμως πιστεύουμε πῶς ὅταν θὰ συμ-
βεῖ αὐτό, τὸ θέατρο, καταντᾷ ἓνας νεκρὸς πα-
ράγοντας, μιὰ φιλολογία οἰκτρῆ, πού δὲν προ-
σφέρει καμιά ἀπόλαυση γι' αὐτὸ και λησμονιέ-
ται και μοῦχοτάρεται ἀπὸ τὸ κοινόν. Οἱ σοφοὶ
διδάσκαλοι τοῦ θεάτρου πού δὲ θέλουν νὰ πιστέ-
ψουν πῶς θέατρο εἶναι ὁ ἠθοποιός και πῶς
τὸ κοινόν, τὸ μέγαλον κοινόν, πηγαίνει στὸ θέ-
ατρο μόνο, γιὰ νὰ ἰδεῖ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, πρῶτα
και κύρια τοὺς ἀγαπητοὺς του ἠθοποιούς και
ὕστερα τὸ ἔργο, οἱ σοφοὶ αὐτοὶ διδάσκαλοι ἀ-
πατῶνται πλάνην οἰκτρᾶν. Ἡ δραματικὴ Τέ-
χνη μέ τὰ ἀριστουργήματά της ἔχει ὄρια τελείως
ἑξωρισμένα ἀπὸ τὴ θεατρικὴ τέχνη. Ὅταν δὲ
οἱ δύο αὐτὲς τέχνες βοῖ τελείως διαφορετικὲς ἐ-
νωθοῦν στενὰ και ταιριασμένα ἐπὶ τῆς σκηνῆς
χωρὶς ἡ μία νὰ ὑπερισχῆται εἰς βάρος τῆς ἄλλης
τότε ἀκριβῶς δημιουργεῖται και τὸ ἰδανικὸ θέα-
τρο. Τὸ δυσκολότατο αὐτὸ πρόβλημα δυστυχῶς
δὲν ἔχει μελετηθεῖ ὅσο θᾶπρεπε ἐδῶ στὸν τόπο
μας. Κι' ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεκαθαριστῇ και
νὰ ἀποκρυσταλλωθεῖ σέ σαφεῖς πεποιθήσεις
πού θὰ ἐμπνεύσουν τὴν ὀρθὴ πορεία τῆς Ἐθνι-
κῆς μας σκηνῆς πού τὸ ἔργο της και ἡ εὐθύνη
της εἶναι τεραστία λόγῳ τῶν λόγων και τῶν
σκοπῶν πού τὸ δημιούργησαν.

Ὅταν παρασταίνουμε στὴ σειρά ἔργα τέχνης

καὶ κουράζουμε τὸ κοινὸ χωρὶς νὰ ἔχουμε τοὺς κατάλληλους ἠθοποιούς γιὰ κάθε ἥρωα, ἢ ἀκόμα ὅταν οἱ ἠθοποιοὶ μας αὐτοὶ δὲν διαθέτουν τὴν ἀναγκαῖα πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ παραστατικὴ ἄνση, μὴ νομίσουμε ὅτι οἱ παραστάσεις μας αὐτὲς ἔχουν κανένα πνευματικὸ ἀποτέλεσμα, ποὺ ἀντιθέτως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχει μιὰ παράσταση ἐνὸς κατώτερου ἔργου, ποὺ παίζεται ὁμως ἀριστοτεχνικὰ καὶ πολιτισμένα ἀπὸ ἐκλεκτοὺς ἠθοποιούς.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ συνέβηκε ἀκριβῶς μὲ τὴν παράσταση τοῦ Ποπολάρου, τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου. Ἦταν χαρὰ ματιῶν καὶ ψυχῆς νὰ παρακολουθεῖς τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοὺς καλλιτέχνες νὰ κινουῖναι ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐκφράζοντας τίς ἀπλὲς συναισθηματικὲς τοὺς καταστάσεις μὲ τόση ζωνρότητα κέφι καὶ μπρίο. Ἡ ὅλη παράσταση ξαναθύμισε σὲ πολὺ κοινὸν πῶς τὸ κτήριο τῆς ὁδοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου ὑπάρχουν καὶ ἠθοποιοὶ ποὺ ὀρισμένως τὸ εἶχαν λησμονήσει. Μὲ πόση δὲ ἄνση θὰ παρακολουθοῦσε καὶ θὰ ζοῦσε τώρα τὸ κοινόν, «Τὸν καπετὰν Μπρασμπάουντ» τοῦ Σῶ-μὲ μιὰ καλλίτερη πάντα διανομὴ-ἐάν' ἀκολουθοῦσε μετὰ τὸν Ποπολάρο καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ τὴν μολυβένια καὶ δυσκίνητη παράσταση τοῦ «Δαντότ». Μὰ αὐτὰ θὰ τὰ ξαναποῦμε πιά σ' ἄλλο μας ἄρθρο.

ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ